Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDICINSK
FORVM

4. ÅRGANG NR. 6 SIDE 204—208 JULI 1951

ET DØDSFALD I PADOVA PAA THOMAS BARTHOLINS TID

Af
AXEL GARBOE

SÆRTRYK

ET DØDSFALD I PADOVA PAA THOMAS BARTHOLINS TID

Af
AXEL GARBOE

To Byers Navne stod i en særlig Glans for det 17. Aarhundredes Læger og for mange andre, der ønskede at øse af Kulturlivets Kilder. Det var *Leiden* og *Padova*. Dertil søgte studerende af mange Nationaliteter, ogsaa Danske, og derfra bragte de nye Impulser til deres Hjemlande. *Nederlandene*, hvor der var et Fristed for alle Livsopfattelser — i den Grad at Amsterdam dengang undertiden blev kaldt alle Kætteriers Hjem — og Italien, hvor Renæssancens rige Livsudfoldelse under Sydens Sol greb ikke mindst nordiske Hjerter, har givet dansk Natur- og Lægevidenskab et Islæt, der vanskeligt kan vurderes højt nok.

Til Leiden og derfra over Frankrig til Padova og Italien i det hele taget gik en Strøm af danske Studenter og danske unge Adelsmænd i det 17. Aarhundrede. De kom der ikke med helt samme Formaal for deres Rejse, og højst forskelligt var det Udbytte de fik deraf. Mange havde i Virkeligheden kun Skade af Udenlandsrejsen, fordi de øste af plumrede Kilder, hvor de kom frem. De fortsatte som hjemme med „at ofre til Bacchus eller hengive sig til Venus; de tilegnede sig kun de fremmede Folkeslags Nydelser og Luksus, som de førte med sig hjem til Danmark", hedder det i en samtidig Kritik[1] af Udenlandsrejserne. Men de bedste af de unge Danske — Lærde eller Adelsmænd — rejste ikke saadan. En *Thomas Bartholin*, en *Niels Stensen*, en *Ole Borch*, og hvad de hedder alle disse større og mindre Navne fra den Bartholinske Storhedstid i det 17. Aarhundrede, har rejst med Sindet opladt for alt det skønne og interessante, de mødte i de fremmede Lande og ved Udlandets Universiteter. „Higende efter at lære alt paatog jeg mig ikke alene lange Rejser; men af brændende Lyst til at vide mange Ting anvendte jeg mange Timer, som ellers kunde være anvendt til andet nødvendigt, paa mangesidige lærde Studier ... og jeg fortryder det ikke", skriver Thomas Bartholin[2] om sin Ungdoms Færden i fremmede Lande. Uden den Viden og den menneskelige Udvikling, disse unge Videnskabsdyrkere bragte med sig hjem, havde dansk Lærdomshisto-

rie formet sig væsentligt anderledes. Det samme gælder — *mutatis mutandis* — om de andre Danske, der rejste udenlands, saaledes som det blev Skik for Adelens Vedkommende. Ene eller flere i Følge rejste de unge Adelsmænd ud, ledsaget af en *Præceptor,* som skulde vaage over deres Færd. Sprogkundskaber og Menneskekundskab bragte de hjem og frugtbargjorde det, de lærde og fik set, i Rigets og Kongens Tjeneste.

Men ikke alle naaede hjem. Det var ikke ufarligt at rejse i de fremmede Lande. Sygdomssmitte kunde ramme de unge og tage deres Liv i en tidlig Alder langt borte fra Fædrelandet, eller de kunde møde anden Livsfare. Derom har de adelige Ligprædikener fra det 17. Aarhundrede mangt og meget at fortælle, idet man efter Datidens Skik indføjede en udførlig Levnedsskildring i Mindetalen og særlig dvælede ved den sidste Sygdomstid og Dødslejet. Derved bliver Ligprædikenerne, som i stort Tal er bevaret især fra det 17. Aarhundrede, en interessant Kilde bl. a. til Belysning af Datidens Lægeforhold[3]. Og det kan hænde, at man ved at læse i en saadan adelig Ligprædiken fra det 17. Aarhundrede med eet føres ind i det Milieu, hvori de unge Videnskabsdyrkere af den Bartholinske Kreds færdedes under deres Studieophold i Italien.

Den 13. November 1641 immatrikuleredes Thomas Bartholin og hans Broder Caspar Bartholin ved Universitetet i Padova[4]. Her blev de optaget i den Kreds, der havde sin Gang i den danske Læge *Johan Rodes*[5] gæstfri og interessante Hjem. I 1622 var denne Mand kommen til Italien, og her blev han til sin Død i 1659. En lærd Mand var Johan Rode; bl. a. drev han dybtgaaende Studier over Oldtidslægen *Celsus.* Ugift og velsitueret var han ogsaa, dertil meget hjælpsom imod de mange Danske, der kom til Padova. I det kongelige Bibliotek i København opbevares endnu Johan Rodes Stambog[6], hvori man kan læse, hvad lærde Mænd og andre saavel Danske som af andre Nationer har skrevet til Minde om deres Møde med Johan Rode, den beskedne, stille Læge, der afslog et Professorat i København, og som havde fundet et andet Hjem i Padova, Lærdomsbyen, *Padova la dotta.*

Thomas Bartholin var rejst til Padova for at studere Lægens Videnskab og Kunst, de to Ting der tilsammen gør en dygtig Læge. Dertil føjede han ogsaa andre lærde Studier for ikke at indsnævres i et fagligt Studium, og han søgte Omgang med lærde og interessante Mennesker, hvoraf nogle blev hans Venner for Livstid, saaledes Augustinermunken *Frater Angelicus* (Fra' Angelico) *Aprosio Vintimiglia.* De Venskabsbaand, der knyttede Thomas Bartholin til *Fra' Angelico,* holdt til deres Liv var tilende, saaledes som det fornemmes gennem bevarede Breve. Forskel i Nationalitet og Naturel og Forskel i

Konfession kunde ikke skille disse Venner ad.

Det var altsaa ikke blot teoretiske Studier, Thomas Bartholin og de andre unge Medicinere af hans Familie- og Venskabskreds dyrkede i Padova, i hvis *Theatrum anatomicum* saa store Anatomer som *Andreas Versalius* (f. 1514), *Gabriele Fallopio* (f. 1523) og *Girolamo Fabrizio d'Aquapendente* (f. 1533) havde undervist. Men ogsaa praktisk Lægegerning lagde han sig efter. Daglig fulgte han den gamle Professor *Giovanni Domenico Sala* i hans Praksis. Thomas Bartholin kom til at værdsætte denne Mand meget højt og lærte meget af ham, baade naar det drejede sig om medicinske og om kirurgiske Tilfælde. Selv raadførte han sig med Professor Sala, da han var blevet ængstelig for sit Syn. Den unge Thomas Bartholin kunde nemlig til Tider se ligesom Edderkoppespind for Øjnene og var bange for, at det kunde være begyndende Stær, som kunde medføre Blindhed. Men Professor Sala beroligede ham fuldstændigt: det betød, sagde han, slet ikke noget alvorligt. Og heri fik den italienske Læge Ret.

— Til det Padova, hvor bl. a. den unge Thomas Bartholin færdedes i de første Aar af 1640'erne kom i Eftersommeren 1636 den 23-aarige danske Adelsmand Ove *Lunge*[1]. Som saa mange andre unge danske Adelige var han paa en fleraarig Udenlandsrejse, der ogsaa strakte sig til Italien. I Rom var han i Vinteren 1636, til Padova kom han den 7. September samme Aar. Det, der optog Ove Lunge paa hans Rejse, var vel omtrent, hvad der fortælles om en anden ung dansk Adelsmand, Iver Dyre[6], som forøvrigt døde i Montpellier. Om denne siges der, at han lagde sig efter alle Adelige og hans Stand velsømmende Exercitier, med Riden, Tourneren, Ringen eller Kaprenden, Voltigeren, Fægten, Dansen og andet deslige. Og om Ove Lunge læser man[7], at han under Opholdet i Padova blev syg efter en voldsom Fægteøvelse og til en Begyndelse mente, at det maaske kunde staa i Forbindelse med denne Anstrengelse. Den 2. Februar 1637 gik han til Sengs. Sygdommen udviklede sig til „en Mave- og Hoved-Ve" — en heftig Tarminfektion. Det har aabenbart opskræmt den unge Danske og hans Ledsagere, eftersom en af deres Venner, en tysk Adelsmand ved Navn *von Schörberg*, nogle Maaneder i Forvejen var bleven syg paa lignende Maade i Siena, og han var død deraf. Siden da havde Ove Lunge gaaet og talt om, at heller ikke han maaske kunde vente at komme levende hjem fra Udenlandsrejsen. I hvert Fald forstaar man, at denne „Mave- og Hoved-Ve" var noget alvorligt, „hvorfor blev straks kaldt til hannem den højlærde Mand Doctor *Dominicus Sala*, Professor og *Practicus* der paa Steden". Havde det blot været nogle Aar senere, kunde man i den italienske Læges Følge have mødt den unge Thomas Bartholin.

Professor Sala gjorde sit Bedste, men forgæves. „Han lagde Vind paa ikke alene at stille samme Pine, men og at forekomme den Feber, han mærkte derunder at ligge forborgen", hedder i det i Ligprædikenen over Ove Lunge. En Uges Tid efter Sygdommens Begyndelse slog det ud med brunblaa Pletter over hele Kroppen „og ellers andre slemme Tilfald". Da var man klar over, at det gjaldt Liv og Død. Dr. Sala vilde derfor ikke staa ene med Ansvaret for Patienten. Som det ofte hændte i saadanne Tilfælde, tilkaldtes derfor flere Læger til et *Consilium medicum*. Her „blev consulteret og beraadslaget af fornævnte Doctor Dominico Sala og en anden fornem gammel *Practico*, Doctor *Benedetti*" — og nu toner den danske Læges, *Johan Rodes*, Profil ogsaa frem i Billedet. „Højlærde Hans Rhode" kalder Ligprædikenen ham; han var med til at „beraadslage" om, hvad der kunde gøres for hans syge, unge Landsmand. „Og endog der vaar ringe Haab paa Færde, blev dog besluttet, hvad gøres skulde".

Lidt op og ned gik det i de følgende Dage. Men mod Døden gik det alligevel Dag for Dag, og Ove Lunge var selv klar derover. Kort før sin Død, som indtraf den 21. Februar (ny Stil) 1637, talte han med stor Sindsro om det hele. „Der han saa Bartskæren med dennem som havde tjent hannem i hans Sygdom, sagde han: „Er det ham, som skal skære mig? Lader ham gøre det snart. Erindrendes sig, at hans Legeme efter hans dødelige Afgang skulle opskæres og balsameres. Alt dette og andet mere sagde han med saadan Frimodighed og Bestandighed, at ingen kunde se eller fornemme nogen Tegn paa Frygt hos hannem, men han gav sig tilfreds med hvad Gud vilde gøre".

Tyve Dage havde denne Sygdom varet, og kun godt 23 Aar gammel blev den unge danske Adelsmand, der fandt sin Død i det fremmede.

Om dette sørgelige Dødsfald nogensinde er bragt paa Tale i Dr. Johan Rodes Hjem, naar unge Danske, deriblandt Thomas Bartholin, nogle faa Aar senere gik ud og ind hos *Signor Giovanni Rodio*, kan man ikke vide. Maaske var det allerede glemt for andet. Men fra en gammel gulnet Ligprædikens Blade træder det italienske Milieu frem, hvori ogsaa den unge Thomas Bartholin og hans Venner færdedes.

HENVISNINGER

1. *Thomas Bartholin:* De peregrinatione ad cognatum suum Theodorum Fuiren juniorem . . . propempticon (1674), 14.
2. *Thomas Bartholin:* De peregrinatione medica ad filias (1674) 17.
3. *Axel Garboe:* Adel, Præst og Læge (Danmarks Adels Aarbog, 1951).
4. *Axel Garboe:* Thomas Bartholin. Et Bidrag til Dansk Natur- og Lægevidenskabs Historie i det 17. Aarhundrede I (1949), 45.
5. *Chr. Bruun:* Johan Rode (1893).
6. Thott'ske Samling 573, 8° (Kgl. Bibl.).

7. *Christian Hansen:* Mortis Meditatio, Dödsens Betænchelse (Ligprædiken over Ove Lunge, i Viborg Domkirke den 9. December 1637). Citeret med moderniseret Retskrivning.

8. *Anders Hartvigsen:* Speculum Mortis, Dödsens Spejel ... der ... Iffver Dyre Thomæsön ... bleff den 13. Januari 1664 Hæderligen nedersæt udi Oddevalds Kirche (1665).